

1

2

BASISPROGRAMMA WATERSCHAPSVERKIEZING 2027 - 2031

WATER NATUURLIJK, GROENLINKS & PVDA (PRO), D66 EN VOLT

3 INHOUDSOPGAVE

3		
4	1. INLEIDING	5
5	2. WATER EN BODEM STUREND – NU EN VOOR TOEKOMSTIGE	
6	GENERATIES.....	6
7	2.1. Nederland als waterland onder druk.....	6
8	2.2. Water en bodem leidend bij keuzes	6
9	2.3. Water en bodem sturend in de praktijk.....	6
10	2.4. Problemen niet doorschuiven	7
11	2.5. Onze keuzes	7
12	1.5.1 Gebiedsgerichte aanpak.....	7
13	1.5.2 Belonen van maatschappelijke diensten	7
14	1.5.3 Generatie- en watertoets	7
15	1.5.4 Faciliterend grondbeleid	7
16	1.5.5 Inzicht in risico's op funderingsschade	8
17	1.5.6 Biodiversiteit als uitgangspunt	8
18	1.5.7 Het waterschap als waterautoriteit.....	8
19	3. WATERKWALITEIT OP ORDE.....	9
20	3.1. Wat schoon is, moet schoon blijven	9
21	3.2. Samen verantwoordelijk	9
22	3.3. Onze keuzes	9
23	2.3.1 Ambitie en uitvoering	9
24	2.3.2 Bronaanpak voorop	9
25	2.3.3 Sterker toezicht en duidelijke verantwoordelijkheden	9
26	2.3.4 Minder overstorten en beter omgaan met regenwater	10
27	2.3.5 Duidelijke kaders en uitvoering vanuit het Rijk	10
28	2.3.6 Aanpak van schadelijke stoffen	10
29	2.3.7 Medicijnresten en lozingen terugdringen	10
30	2.3.8 PFAS en zeer zorgwekkende stoffen.....	10
31	2.3.9 Investeren in zuivering en samenwerking.....	11
32	2.3.10 Bewust omgaan met water	11
33	3. VOLDOENDE WATER IN DROGE PERIODEN	12
34	3.1. Droogte is een structureel probleem	12
35	3.2. Water vasthouden en het systeem herstellen.....	12

36	3.3. Onze keuzes	12
37	3.3.1 Herstel van natuurlijke watersystemen	12
38	3.3.2 Natuur als buffer	12
39	3.3.3 Een levende bodem als basis.....	12
40	3.3.4 Meer ruimte voor waterberging.....	13
41	3.3.5 IJsselmeer als zoetwaterbuffer	13
42	3.3.6 Eerlijke verdeling van water.....	13
43	3.3.7 Waterbesparing en gebruik.....	13
44	3.3.8 Zoetwaterstrategieën als leidraad.....	13
45	4. BIJDRAGEN AAN EEN BETER KLIMAAT	15
46	4.1. Voorkomen is beter dan genezen.....	15
47	4.2. Onze keuzes	15
48	4.2.1 Naar een klimaatpositief en circulair waterschap	15
49	4.2.2 Zelfvoorzienend in energie en grondstoffen	15
50	4.2.3 Zuiveringen als energie- en grondstoffenfabrieken.....	15
51	4.2.4 Het waterschap als duurzame opdrachtgever	16
52	4.2.5 Land- en watergebruik als onderdeel van de oplossing.....	16
53	4.2.6 Vooroplopen in monitoring en innovatie.....	16
54	4.2.7 Stop op onderbemaling en peilverlaging in veenweidegebieden	16
55	4.2.8 Energie uit water.....	16
56	4.2.9 Duurzaam inkopen en bouwen	16
57	4.2.10 Aanpak van methaan- en lachgasemissies	16
58	5. BESCHERMING TEGEN TE VEEL WATER	17
59	5.1. Waterveiligheid in een veranderend klimaat.....	17
60	5.2. Leren van het verleden en voorbereid zijn op de toekomst	17
61	5.3. Onze keuzes	17
62	5.3.1 Eerlijk gesprek over risico's	17
63	5.3.2 Meer ruimte voor water in steden en dorpen	18
64	5.3.3 Woningbouw als kans voor waterveiligheid	18
65	5.3.4 Voorbereid zijn op extreme situaties.....	18
66	5.3.5 Bouwen met de natuur als uitgangspunt	18
67	5.3.6 Actiever grondbeleid	18
68	5.3.7 Duidelijke verantwoordelijkheden	18
69	6. DE VERVUILER BETAALT EN WIE PROFITEERT DRAAGT MEER BIJ	19
70	6.1. Eerlijk en betaalbaar waterbeleid	19

71	6.2. Naar een eerlijker belastingstelsel.....	19
72	6.3. Onze keuzes	19
73	6.3.1 De vervuiler betaalt.....	19
74	6.3.2 De gebruiker betaalt naar gebruik en impact.....	19
75	6.3.3 Bijdragen aan schoon water loont	20
76	6.3.4 Betaalbaarheid en kwijtschelding	20
77	6.3.5 Eerlijkere verdeling tussen huishoudens en bedrijven.....	20
78	6.3.6 Natuur verdient erkenning	20
79	6.3.7 Klimaatimpact meewegen in belastingen	21
80	6.3.8 Inzicht in wat je betaalt en wat het oplevert	21
81	6.3.9 Openheid over stijgende kosten	21
82	6.3.10 Investeren loont.....	21
83	6.3.11 Wie bouwt, draagt bij	21
84	6.3.12 Kennis en technologie hebben waarde.....	21
85	7. NATUUR EN BIODIVERSITEIT ALS BASIS VOOR EEN STERK	
86	WATERSYSTEEM.....	22
87	7.1. Natuur als oplossing, niet als bijzaak	22
88	7.2. Werken met natuurlijke systemen	22
89	7.3. Onze keuzes	22
90	7.3.1 Natuur als fundament van waterbeheer.....	22
91	7.3.2 Ruimte voor water en natuur	22
92	7.3.3 Natuur meenemen in beheer en inrichting.....	22
93	7.3.4 Omgaan met zoet en zout water.....	23
94	7.3.5 Aanpak van vervuiling en exoten.....	23
95	7.3.6 Samenwerken met boeren en grondeigenaren	23
96	7.3.7 Oplossingen die met de natuur werken	23
97	8. WATERBEWUSTZIJN EN BETROKKENHEID IN DE SAMENLEVING	24
98	8.1. Water raakt iedereen	24
99	8.2. Waterbewustzijn als voorwaarde.....	24
100	8.3. Onze keuzes	24
101	8.3.1 Waterbewustzijn zichtbaar vergroten.....	24
102	8.3.2 Jongeren betrekken bij waterbeheer	24
103	8.3.3 Water en natuur toegankelijk maken	24
104	8.3.4 Watererfgoed zichtbaar maken.....	25
105	8.3.5 Samenwerken over grenzen heen.....	25

106	8.3.6 Ondersteunen bij subsidies en initiatieven	25
107	8.3.7 Ruimte voor initiatieven uit de samenleving	25
108	8.3.8 Funderingsschade aanpakken	25
109	9. STERKE DEMOCRATIE IN HET WATERSCHAP	26
110	9.1. Democratie die werkt voor inwoners	26
111	9.2. Heldere rol in het openbaar bestuur	26
112	9.3. Onze keuzes	26
113	9.3.1 Sterke democratie en eerlijke vertegenwoordiging	26
114	9.3.2 Besluitvorming die zichtbaar en controleerbaar is	26
115	9.3.3 Duidelijkheid over verantwoordelijkheden	27
116	9.3.4 Duaal bestuur en heldere rolverdeling	27
117	9.3.5 Samenwerken zonder verantwoordelijkheid af te schuiven	27
118	9.3.6 Ruimte voor regionale keuzes	27
119	9.3.7 Een bestuur dat blijft vernieuwen.....	27
120	10. DIGITAAL WEERBARE OVERHEID.....	28
121	10.1. Digitale systemen zijn cruciaal voor waterbeheer	28
122	10.2. Betrouwbaarheid en weerbaarheid als basis	28
123	10.3. Onze keuzes.....	28
124	10.3.1 Investeren in digitale weerbaarheid en data	28
125	10.3.2 Data beter benutten en samenwerken.....	28
126	10.3.3 Aansluiten bij nationale digitalisering	28
127	10.3.4 Kritische systemen altijd beschikbaar	29
128	10.3.5 Veilig inkopen en beheren	29
129	10.3.6 Minder afhankelijkheid van kwetsbare systemen.....	29
130	10.3.7 Weerbaarheid centraal bij aanbestedingen	29
131	10.3.8 Strategie voor digitale weerbaarheid	29
132		

133 1. INLEIDING

134 Dit basisprogramma voor de waterschapsverkiezingen is samengesteld door Water
135 Natuurlijk, GroenLinks, PvdA, D66 en Volt. Vanuit onze ervaring, kennis en
136 gezamenlijke inzet bouwen wij verder aan de keuzes die nu nodig zijn voor de
137 toekomst van ons water.

138 Water raakt ons iedere dag. Soms is er te veel water, soms te weinig. Het water raakt
139 vervuild of verzilt. Het waterpeil staat te hoog of juist te laag. Na hevige regenval
140 staan straten blank, terwijl in droge perioden natuur en landbouw onder druk staan.
141 Water is onze basis. We leven ervan, gebruiken het en genieten ervan.

142 Nederland waterland past bij wie we zijn en daar zijn we trots op. We genieten van
143 schoon, natuurlijk zwemwater, van stromende rivieren en beken en van planten- en
144 dierenleven, juist ook dichtbij huis. Dat willen we behouden en versterken.

145 Juist omdat water zo bepalend is voor ons land en ons dagelijks leven, maken wij
146 daarin duidelijke keuzes.

147 Wij gaan pól staan voor waterveiligheid en voor schoon en voldoende water, nu en
148 voor toekomstige generaties. Daarbij zetten we ons in voor het herstellen van
149 natuurlijke systemen. Dat doen wij samen met inwoners, medeoverheden en
150 partners in het veld, waarbij we oog hebben voor de kwetsbaarsten onder ons.
151 Water bepaalt of dorpen en steden leefbaar blijven, oogsten slagen en ons
152 drinkwater schoon is. Dat merk je in je eigen omgeving: in natte straten, droge tuinen
153 en de kwaliteit van het water waar je in zwemt. Waterbeleid raakt daarmee direct aan
154 gezondheid, leefomgeving en bestaanszekerheid. Goed waterbeleid is ook sociaal
155 beleid.

156 In dit programma staan de tien landelijke speerpunten waarvoor wij ons in de
157 komende waterschapsperiode inzetten. Het is een landelijk programma. Ieder
158 waterschap kent eigen kenmerken en opgaven. Daarom wordt dit programma
159 lokaal aangevuld met wat daar nodig is.

160 Wij werken samen waar dat kan en maken duidelijke keuzes waar dat nodig is.
161 Want water is van ons allemaal en vraagt om gezamenlijke verantwoordelijkheid.

162 **2. WATER EN BODEM STUREND - NU EN VOOR** 163 **TOEKOMSTIGE GENERATIES**

164 **2.1. Nederland als waterland onder druk**

165 Nederland is een kwetsbare delta van de Rijn, Maas en Schelde. Tegelijk staan we
166 voor grote ruimtelijke opgaven in een tijd van ingrijpende veranderingen. Ons
167 landschap is altijd door water bepaald. Door slim en innovatief waterbeheer is
168 Nederland geschikt gemaakt om te wonen en te werken op steeds grotere schaal.

169 De grens van de maakbaarheid is bereikt. Klimaatverandering, verstedelijking,
170 verdroging, verzilting en de biodiversiteitscrisis zetten het systeem onder druk.
171 Droogte, extreme hoosbuien, bodemdaling en zeespiegelstijging maken dat veilig
172 wonen en werken niet langer vanzelfsprekend zijn in Nederland.

173 **2.2. Water en bodem leidend bij keuzes**

174 De rol van bodem en water moet daarom sturend zijn bij het maken van ruimtelijke
175 plannen. We passen de inrichting van Nederland aan op het bodem- en water-
176 systeem — en niet andersom.

177 **2.3. Water en bodem sturend in de praktijk**

178 We gaan anders om met ruimte, water en bodem in heel Nederland.

- 179 1. Ruimte voor veiligheid: water vasthouden, bergen en afvoeren
- 180 2. Voorkomen van onomkeerbare verstoring van het grondwatersysteem
181 (kwaliteit en kwantiteit)
- 182 3. Anticiperen op zeespiegelstijging en de zoetwaterbehoefte op lange termijn
- 183 4. Voorkomen van afwenteling van problemen en vervuiling op gebieden
184 stroomafwaarts
- 185 5. Functietoekenning en inrichting worden mede beoordeeld vanuit het water- en
186 bodemsysteem
- 187 6. Bodemdaling, peilverlaging en gebruik mogen niet in strijd zijn met een
188 duurzaam functionerend water- en bodemsysteem
- 189 7. Beschermen en ontwikkelen van evacuatieroutes en voorzieningen

190 Water en bodem zijn sturend in hoe we onze ruimte inrichten. Daarbij geven we
191 natuur en de kwaliteit van het ecosysteem nadrukkelijk een leidende rol, zodat het
192 watersysteem ook op de lange termijn gezond en veerkrachtig blijft.

193 **2.4. Problemen niet doorschuiven**

194 Als we blijven bouwen en ontwikkelen zonder rekening te houden met het
195 watersysteem, schuiven we problemen door naar bewoners, boeren en toekomstige
196 generaties. Juist mensen met minder middelen worden vaak het hardst geraakt door
197 wateroverlast, hitte of een slechte leefomgeving.

198 Daarom kiezen wij voor een waterbeleid dat veilig, rechtvaardig en toekomst-
199 bestendig is.

200 **2.5. Onze keuzes**

201 **1.5.1 Gebiedsgerichte aanpak**

202 Mensen weten zelf wat belangrijk is in hun regio. Gemeenten, provincies,
203 waterschappen en natuur- en landbouworganisaties werken samen aan integrale
204 gebiedsplannen, waarin vraagstukken zoals woningbouw, natuurherstel en de
205 toekomst van de landbouw samenkomen. Het Rijk is hierbij kaderstellend en
206 ondersteunend. Met veel gebiedsspecifieke plannen is al een start gemaakt.
207 De uitvoering moet nu centraal staan.

208 **1.5.2 Belonen van maatschappelijke diensten**

209 Maatschappelijke diensten verdienen een beloning. Als agrariërs een goed
210 verdienmodel hebben, wordt het behoud van gezonde natuur-, voedsel- en
211 watersystemen toekomstbestendig. Rond steden en dorpen liggen kansen voor
212 landbouw die voedselproductie combineert met natuur(beheer), recreatie,
213 waterberging en duurzame energie. Boeren en andere landschapsbeheerders
214 moeten eerlijk worden beloond voor de diensten die zij leveren, zoals waterberging
215 en natuur- en landschapsbeheer.

216 **1.5.3 Generatie- en watertoets**

217 Buitendijks bouwen en bouwen op lage plekken is niet toekomstgericht en vergroot
218 de risico's voor bewoners. Het kan leiden tot hoge kosten voor waterschade en
219 situaties waarin woningen niet meer verzekeraar zijn. Daarom moeten
220 woningplatforms en projectontwikkelaars klimaatrisico's inzichtelijk maken, zodat
221 mensen beter geïnformeerd zijn over waterveiligheid, klimaatverandering en de
222 gevolgen van bouwen op kwetsbare plekken.

223 **1.5.4 Faciliterend grondbeleid**

224 Grond is een belangrijke randvoorwaarde om plannen te realiseren. Wij kiezen voor
225 faciliterend grondbeleid, waarbij waterschappen grond verwerven om gebiedsdoelen
226 te realiseren, zoals waterveiligheid, natuurversterking en toekomstbestendige
227 landbouw. Waterschappen moeten zich daarbij niet laten beperken in het verwerven
228 van grond die nodig is voor hun opgaven. Verpachte gronden moeten actief bijdragen
229 aan deze doelen.

230 **1.5.5 Inzicht in risico's op funderingsschade**

231 Funderingsschade is een groeiend risico in delen van Nederland en hangt samen
232 met bodemgesteldheid en veranderingen in het watersysteem. Toekomstige en
233 huidige bewoners moeten weten waar zij aan toe zijn.

234 Daarom vinden wij dat overheden, bouwers, makelaars, woningplatforms,
235 hypotheekverstrekkers en verzekeraars inzicht moeten geven in de risico's op
236 funderingsschade. Goede informatie maakt bewuste keuzes mogelijk over wonen
237 en investeren.

238 **1.5.6 Biodiversiteit als uitgangspunt**

239 Gezonde ecosystemen maken Nederland weerbaarder in het omgaan met klimaat-
240 verandering. Bloemrijke dijken zijn steviger dijken, natuurvriendelijke oevers helpen
241 bij het tegengaan van invasieve exoten en kruidenrijke graslanden versterken de
242 biodiversiteit en bodemkwaliteit. Daarom moet biodiversiteit een leidend uitgangspunt
243 zijn bij ruimtelijke keuzes van het waterschap.

244 **1.5.7 Het waterschap als waterautoriteit**

245 Waterschappen beschikken over unieke kennis van water, bodem en regionale
246 watersystemen. Deze expertise moet een sterkere rol krijgen in ruimtelijke
247 besluitvorming. Het waterschap moet daarom worden erkend en benut als
248 waterautoriteit. Het waterschap wordt daarom vroegtijdig en volwaardig betrokken bij
249 plannen van gemeenten, provincies en het Rijk — niet achteraf als adviseur, maar
250 vanaf het begin als partner.

251 **3. WATERKWALITEIT OP ORDE**

252 **3.1. Wat schoon is, moet schoon blijven**

253 Wat schoon is, moet schoon blijven. In Nederland is de waterkwaliteit op veel
254 plekken nog onvoldoende. Dat moet beter. De belangrijkste oorzaken zijn een teveel
255 aan voedingsstoffen, gewasbeschermingsmiddelen en biociden, zeer zorgwekkende
256 stoffen, medicijn- en drugsresten en microplastics. Dat hoort niet thuis in ons water.

257 Een goede waterkwaliteit is een voorwaarde voor een gezonde leefomgeving, onze
258 gezondheid en de natuur. In alle wateren in Nederland moet water schoon, gezond
259 en levend zijn. Nederland is een waterland. We genieten van onze natuurlijke
260 wateren en willen meer schone zwemplekken. Daarom gaan we vervuiling actief
261 tegen.

262 Water is een eerste levensbehoefte. Wat er niet in geloosd wordt, hoeft er ook niet
263 met dure technieken uitgehaald te worden. Daarom kiezen wij voor bronaanpak.
264 Gezondheid en gezond water staan bij ons op één.

265 **3.2. Samen verantwoordelijk**

266 Iedereen draagt verantwoordelijkheid voor schoon water: overheid, boer, bedrijf en
267 burger. Wij zetten in op samenwerking tussen sectoren om het water schoner te
268 maken. Tegelijk stellen we duidelijke grenzen aan vervuiling.

269 **3.3. Onze keuzes**

270 **2.3.1 Ambitie en uitvoering**

271 We halen de Europese doelen voor schoon water. Dat doen we omdat schoon water
272 essentieel is voor gezondheid en natuur. De energie gaat naar het uitvoeren van
273 maatregelen die het water daadwerkelijk schoner maken, niet naar het ter discussie
274 stellen van normen of haalbaarheid.

275 **2.3.2 Bronaanpak voorop**

276 Vervuiling pakken we bij de bron aan. Wat niet in het water komt, hoeft er ook niet
277 uitgehaald te worden. Zuiveringen van waterschappen zijn geen wasmachines voor
278 de samenleving, maar het laatste vangnet. Iedereen heeft de plicht om vervuiling
279 zoveel mogelijk zelf te voorkomen.

280 We werken samen waar dat kan en handhaven waar dat nodig is.

281 **2.3.3 Sterker toezicht en duidelijke verantwoordelijkheden**

282 Vergunningsverlening, toezicht en handhaving worden versterkt. Waterschappen
283 nemen graag de gemeentelijke taken rond indirecte lozingen over, met bijbehorende

284 financiële compensatie. Landelijk is meer coördinatie nodig en voldoende capaciteit.
285 Het moet duidelijk zijn welke overheidslaag waarvoor verantwoordelijk is.

286 **2.3.4 Minder overstorten en beter omgaan met regenwater**

287 Riooloverstorten moeten worden beperkt en nieuwe overstorten moeten worden
288 voorkomen. Dat leidt tot betere waterkwaliteit en minder wateroverlast. Dat kan
289 alleen door meer af te koppelen. Regenwater hoort in de bodem en niet in het riool.
290 Dit verlaagt ook de belasting van rioolwaterzuiveringsinstallaties. Hier ligt primair een
291 taak bij de gemeenten.

292 **2.3.5 Duidelijke kaders en uitvoering vanuit het Rijk**

293 Het Rijk moet duidelijke kaders stellen en stappen zetten in beleid rond mest,
294 pesticiden en zeer zorgwekkende stoffen. Alleen zo kan de belasting van nutriënten
295 en schadelijke stoffen op grond- en oppervlaktewater omlaag.

296 Wij zijn voor de uitvoering van de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater, met
297 strengere lozingseisen en aanvullende zuivering van medicijnresten en microplastics.

298 **2.3.6 Aanpak van schadelijke stoffen**

299 Bij toelating en herbeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen moet het effect op
300 de doelen van de Kaderrichtlijn Water leidend zijn. Ook het effect van verschillende
301 middelen samen moet worden meegenomen. Daarbij moet niet alleen naar kilo's
302 worden gekeken, maar juist naar de toxiciteit van de combinatie van stoffen.

303 Voor toepassing in gebieden en gebruiksvoorschriften moeten overheden, waaronder
304 waterschappen, meer gebruik maken van instrumenten uit de Omgevingswet. Met
305 strenger toezicht en handhaving moeten deze regels daadwerkelijk worden
306 gecontroleerd.

307 Ook het gebruik van giftige stoffen door particulieren moet worden teruggedrongen.

308 **2.3.7 Medicijnresten en lozingen terugdringen**

309 We steunen initiatieven zoals De Groene Huisarts, Verspildepillen.nl en regionale
310 netwerken rond medicijnresten. Tegelijk zetten we in op het herzien van bestaande
311 lozingsvergunningen. Vervuilende lozingen moeten beter in beeld worden gebracht
312 en waar nodig worden gestopt.

313 Dat vraagt om beter en fijnmaziger meten en monitoren, zodat bronnen gericht
314 kunnen worden aangepakt. Ook ondersteunen wij de inzet van de EU om de
315 farmaceutische industrie mee te laten betalen aan verdere zuivering.

316 **2.3.8 PFAS en zeer zorgwekkende stoffen**

317 Voor PFAS staan wij achter een totaalverbod. Deze stoffen horen niet thuis in ons
318 milieu. Ze breken nauwelijks af en hopen zich op in het lichaam. Daarom pleiten wij
319 voor vergaande inzet op product- en lozingsverboden.

320 Bij het zoeken naar alternatieven moet goed worden gekeken naar de effecten op het
321 milieu. Een schadelijke stof mag niet worden vervangen door een ander schadelijk
322 alternatief.

323 **2.3.9 Investeren in zuivering en samenwerking**

324 Stedelijk afvalwater moet verder worden gezuiverd van nutriënten, medicijnresten en
325 microplastics. Daarom is een extra zuiveringsstap nodig op
326 rioolwaterzuiveringsinstallaties. Dit vraagt om grote investeringen in een markt met
327 beperkte capaciteit.

328 We zetten daarom in op goede afstemming en solidariteit binnen de Unie van
329 Waterschappen en op een stevige lobby richting het Rijk om deze opgave mogelijk te
330 maken.

331 **2.3.10 Bewust omgaan met water**

332 We stimuleren iedereen om zuinig te zijn met water, het schoon te houden en zo veel
333 mogelijk te hergebruiken. Bewustwording over watergebruik, medicijnresten en afval
334 is daarbij belangrijk.

335 Inwoners kunnen zelf bijdragen, bijvoorbeeld door regenwater af te koppelen en op
336 te vangen. Ook ondersteunen we bewoners die meedoen aan het meten van
337 waterkwaliteit en maken we meer gebruik van kennis en signalen uit de samenleving.

338 **3. VOLDOENDE WATER IN DROGE PERIODEN**

339 **3.1. Droogte is een structureel probleem**

340 Droogte kan een sluipmoordenaar zijn. Daarom pakken we dit actief aan. We kennen
341 het allemaal: wekenlange regen met wateroverlast, gevolgd door droge perioden
342 waarin watertekorten ontstaan. Dat is geen toeval.

343 Wateroverlast en droogte gaan hand in hand. We voeren water te snel af, waardoor
344 het geen kans krijgt om in de bodem te infiltreren. Door klimaatverandering komen
345 deze extremen steeds vaker voor. Droogte, hitte en hevige buien wisselen elkaar af.
346 Mens, plant en dier komen daardoor in de problemen.

347 We houden water anders vast: niet zo snel mogelijk afvoeren, maar juist bewaren in
348 de omgeving waar het valt. Dat zie je terug in je eigen omgeving: minder snelle
349 afvoer en meer water dat in de bodem blijft.

350 **3.2. Water vasthouden en het systeem herstellen**

351 Om droogte tegen te gaan, herstellen we het natuurlijke watersysteem en houden we
352 water beter vast. Dat vraagt andere keuzes in hoe we omgaan met water, bodem en
353 ruimtegebruik.

354 **3.3. Onze keuzes**

355 **3.3.1 Herstel van natuurlijke watersystemen**

356 We herstellen natuurlijke watersystemen, zodat water langer wordt vastgehouden.
357 We verhogen waar mogelijk de grondwaterstanden en zorgen dat het gebruik van de
358 grond beter aansluit bij het waterpeil. Teelt volgt peil.

359 **3.3.2 Natuur als buffer**

360 We kiezen voor een robuust en veerkrachtig watersysteem, waarin natuur en een
361 gezonde bodem een belangrijke rol spelen. Wetlands, overgangsgebieden rond
362 Natura 2000-gebieden en herstel van veenweidegebieden helpen water vast te
363 houden in tijden van schaarste. Zo versterken we het bufferend vermogen van de
364 natuur.

365 **3.3.3 Een levende bodem als basis**

366 Een levende bodem vormt de basis voor schoon water, biodiversiteit en
367 klimaatadaptatie. We ondersteunen grondeigenaren met kennis en informatie over
368 duurzaam landgebruik en verbetering van de bodemkwaliteit.

369 Extensivering of functiewijziging van de landbouw draagt bij aan een bodem met
370 sponswerking. Daarmee versterken we het watersysteem en bouwen we aan een
371 weerbaar landschap.

372 **3.3.4 Meer ruimte voor waterberging**

373 We creëren meer ruimte om water te bergen. Waterschappen voeren waar nodig
374 actief grondbeleid in het landelijk gebied. In stedelijk gebied maken we waterberging
375 onderdeel van integrale planvorming.

376 Nieuwe ontwikkelingen richten we zo in dat water beter kan infiltreren.

377 **3.3.5 IJsselmeer als zoetwaterbuffer**

378 Het IJsselmeer blijft essentieel als zoetwaterbuffer voor Nederland boven de rivieren.
379 We benutten deze capaciteit optimaal, binnen de randvoorwaarden van de natuur.

380 Daarvoor zijn ingrepen nodig in het hoofdwatersysteem, zoals het tegengaan van
381 indringing van zout water bij sluizen en het sturen van rivierwater. Een beperkte
382 peilverhoging in natte perioden helpt om tekorten in droge perioden op te vangen.

383 **3.3.6 Eerlijke verdeling van water**

384 Onttrekkingsvergunningen worden geactualiseerd en bij waterschaarste maken we
385 duidelijke keuzes.

386 De huidige verdringingsreeksen geven niet altijd prioriteit aan drinkwater en natuur.
387 Bedrijven zoals datacenters en kapitaalintensieve teelten krijgen soms voorrang
388 boven basisvoorzieningen.

389 Wij geven natuur, drinkwater en voedselvoorziening voorrang boven andere belang.

390 **3.3.7 Waterbesparing en gebruik**

391 Waterbesparing staat voorop. Zuiniger gebruik van grondwater is noodzakelijk, zeker
392 in gebieden waar de grondwaterstand onder druk staat.

393 Bij risico's voor funderingen en drinkwatervoorziening zijn we tegen nieuwe
394 grondwateronttrekkingen en beoordelen we bestaande vergunningen kritisch.

395 Door innovatie te koppelen aan bredere investeringen maken we zuiniger
396 watergebruik mogelijk.

397 **3.3.8 Zoetwaterstrategieën als leidraad**

398 Nationale en regionale zoetwaterstrategieën worden leidend bij ruimtelijke keuzes.
399 Functies moeten passen bij de water- en bodemcondities van een gebied, niet
400 andersom.

401 We maken duidelijk welk perspectief gebieden krijgen, zodat bewoners, boeren en
402 bedrijven weten waar ze aan toe zijn. Daarbij hoort een helder tijdspad, zodat
403 maatregelen onderdeel worden van een toekomstgerichte aanpak.

404 **4. BIJDRAGEN AAN EEN BETER KLIMAAT**

405 **4.1. Voorkomen is beter dan genezen**

406 Voorkomen is beter dan genezen. Dat geldt ook voor klimaatverandering en
407 schaarste aan grondstoffen. Waterschappen verminderen uitstoot, gaan slimmer om
408 met materialen, hergebruiken grondstoffen en wekken energie op.

409 Duurzaam en circulair werken maken we de norm, in de dagelijkse praktijk én bij de
410 bouw en het beheer van zuiveringen en watersystemen. Ook gezuiverd afvalwater
411 zetten we vaker opnieuw in.

412 De natuur en het landschap spelen daarbij een belangrijke rol. Door in te zetten op
413 veenherstel en koolstofopslag in veenweidegebieden versterken we de
414 waterkwaliteit, de biodiversiteit en het landschap.

415 Dat betekent dat waterschappen water beheren én actief bijdragen aan oplossingen
416 voor het klimaat. Daarmee versterken we ook natuur en biodiversiteit.

417 **4.2. Onze keuzes**

418 **4.2.1 Naar een klimaatpositief en circulair waterschap**

419 We kiezen voor een klimaatpositief en circulair waterschap. Dat vraagt om ambitie: in
420 2030 klimaatneutraal en in 2050 volledig circulair, met als tussenstap 50%
421 circulariteit in 2030.

422 We verminderen onze uitstoot, wekken energie op, hergebruiken grondstoffen en
423 versterken de rol van natuur. Zo bouwen we aan een robuust en klimaatbestendig
424 watersysteem dat ook op de lange termijn veerkrachtig blijft. Bij ontwerp, inkoop en
425 uitvoering werken we met circulaire principes, waarbij levenscyclusanalyses en de R-
426 ladder richting geven aan onze keuzes.

427 **4.2.2 Zelfvoorzienend in energie en grondstoffen**

428 We werken toe naar waterschappen die zoveel mogelijk zelfvoorzienend zijn. Door
429 energie op te wekken en grondstoffen terug te winnen, verminderen we
430 afhankelijkheid en helpen we knelpunten zoals netcongestie en
431 grondstoffenschaarste oplossen.

432 **4.2.3 Zuiveringen als energie- en grondstoffenfabrieken**

433 We investeren in zuiveringen die water schoonmaken en tegelijk energie en
434 grondstoffen produceren. Zo ontwikkelen zuiveringen zich van een negatieve naar
435 een positieve factor voor het klimaat. We stimuleren Rijk en markt om meer circulaire
436 producten van het waterschap af te nemen.

437 **4.2.4 Het waterschap als duurzame opdrachtgever**

438 Als opdrachtgever nemen we verantwoordelijkheid. Samen met aannemers en
439 uitvoerders richten we aanleg en beheer van dijken, zuiveringen en gemalen in
440 volgens circulaire en klimaatpositieve principes.

441 Zo maken we duurzame keuzes de standaard.

442 **4.2.5 Land- en watergebruik als onderdeel van de oplossing**

443 We richten land- en watergebruik zo in dat het bijdraagt aan klimaatdoelen. Dat
444 betekent onder andere extensiever beheer van het landschap en het tegengaan van
445 bodemdaling door bemaling en veenafbraak.

446 Daarmee versterken we het watersysteem en beperken we de uitstoot van
447 broeikasgassen.

448 **4.2.6 Vooroplopen in monitoring en innovatie**

449 We lopen voorop in het meten en beperken van klimaatimpact. Daarvoor investeren
450 we in innovatie en werken we samen met overheden, bedrijfsleven en
451 kennisinstellingen.

452 **4.2.7 Stop op onderbemaling en peilverlaging in 453 veenweidegebieden**

454 We kiezen voor een verbod op nieuwe onderbemaling en stoppen met nieuwe
455 peilverlagingen in veenweidegebieden. Daarmee beperken we bodemdaling en
456 verminderen we de uitstoot van broeikasgassen.

457 **4.2.8 Energie uit water**

458 We benutten de energie die in water zit, zoals thermische energie uit afvalwater en
459 oppervlaktewater. Daarmee dragen we bij aan de energietransitie en gebruiken we
460 bestaande bronnen beter.

461 **4.2.9 Duurzaam inkopen en bouwen**

462 We sturen actief op duurzaamheid bij aanbestedingen, onder andere met de
463 milieukostenindicator en CO₂-beprijzing.

464 Dat zie je terug in hoe we bouwen, hoe we energie opwekken en hoe we omgaan
465 met grondstoffen.

466 **4.2.10 Aanpak van methaan- en lachgasemissies**

467 We investeren in het terugdringen van methaan- en lachgasemissies. Door deze
468 uitstoot structureel te verminderen, pakken we twee van de meest schadelijke
469 broeikasgassen aan.

470 **5. BESCHERMING TEGEN TE VEEL WATER**

471 **5.1. Waterveiligheid in een veranderend klimaat**

472 Al ruim 900 jaar beschermen waterschappen ons tegen hoog water. Die taak wordt
473 door klimaatverandering alleen maar urgenter.

474 Tegelijk bereiken we de grenzen van wat technisch en financieel mogelijk is.
475 Zeespiegelstijging, veranderende rivierafvoer, verstedelijking en bodemdaling maken
476 dat waterveiligheid op de lange termijn niet overal meer gegarandeerd is. Daarom
477 gaan we het gesprek aan met de samenleving over risico's en keuzes.

478 Waterveiligheid gaat niet alleen over droge voeten, maar ook over verzilting, droogte
479 en de beschikbaarheid van schoon drinkwater. Het raakt daarnaast aan de
480 bescherming van vitale voorzieningen, zoals drinkwaterbronnen, sluizen en andere
481 cruciale infrastructuur.

482 **5.2. Leren van het verleden en voorbereid zijn op de 483 toekomst**

484 Naast de watersnoodrampen uit een verder verleden hebben veel mensen ook eigen
485 ervaringen met wateroverlast en overstromingen. Dertig jaar geleden leidde
486 hoogwater in de grote rivieren tot massale evacuaties. Dat leidde tot het programma
487 'Ruimte voor de Rivier', waarin waterveiligheid werd gecombineerd met ruimtelijke
488 kwaliteit.

489 Ook recent zien we hoe groot de impact kan zijn. Overstromingen in Limburg en
490 wateroverlast in steden zoals Enschede laten zien hoe kwetsbaar we zijn bij extreme
491 neerslag en piekbelasting van het watersysteem. De schade en onzekerheid die
492 daarbij ontstaan, raken mensen direct en diep.

493 Door klimaatverandering nemen dit soort extreme situaties toe. We kijken daarom
494 anders naar waterveiligheid: we voorkomen waar dat kan en bereiden ons voor op
495 wat er kan gebeuren.

496 **5.3. Onze keuzes**

497 **5.3.1 Eerlijk gesprek over risico's**

498 We betrekken de samenleving actief bij de dilemma's van leven in een kwetsbare
499 delta. Dat betekent dat we ook eerlijk zijn over risico's die niet volledig uit te sluiten
500 zijn.

501 **5.3.2 Meer ruimte voor water in steden en dorpen**

502 We stellen strengere eisen aan hoe steden en dorpen water opvangen.
503 Wateroverlast en overstromingen zijn niet volledig te voorkomen, zeker niet in
504 laaggelegen delen van Nederland.

505 Daarom kiezen we voor oplossingen die in de praktijk werken, zoals groene daken,
506 waterbestendige woningen, waterdoorlatende tuinen en waterpleinen. Samenwerking
507 tussen overheden, bedrijven en inwoners is hierbij essentieel.

508 **5.3.3 Woningbouw als kans voor waterveiligheid**

509 De nationale woningbouwopgave zien we als kans om waterveiligheid en
510 klimaatadaptatie structureel mee te nemen in de inrichting van steden en nieuwe
511 wijken.

512 **5.3.4 Voorbereid zijn op extreme situaties**

513 We zorgen dat de samenleving beter voorbereid is op wateroverlast en
514 overstromingen. Veel menselijk leed en materiële schade kunnen worden voorkomen
515 door tijdig en integraal te handelen.

516 Mensen moeten tijdelijk een veilig heenkomen kunnen vinden en belangrijke
517 infrastructuur blijft bereikbaar. Cruciale voorzieningen zoals zorg, hulpdiensten,
518 energie en digitale systemen moeten ook tijdens extreme situaties blijven
519 functioneren. Daarom organiseren we meer integrale crisisoefeningen en verbeteren
520 we de voorbereiding.

521 **5.3.5 Bouwen met de natuur als uitgangspunt**

522 We kiezen voor oplossingen die werken met de natuur. Waar dat kan, geven we
523 natuurlijke systemen de ruimte. Alleen als dat niet mogelijk is, kiezen we voor
524 technische ingrepen.

525 We kijken anders naar waterveiligheidsprojecten: niet sober, maar slim en doelmatig.
526 Een betonnen damwand lijkt goedkoper, maar is dat niet als je de impact op beheer,
527 landschap en natuur meeneemt. Natuur en waterveiligheid versterken elkaar,
528 bijvoorbeeld met vegetatie op dijken die erosie tegengaat en biodiversiteit vergroot.

529 **5.3.6 Actiever grondbeleid**

530 Voor waterberging en dijkversterking is ruimte nodig. Daarom voeren waterschappen
531 actiever grondbeleid.

532 **5.3.7 Duidelijke verantwoordelijkheden**

533 We maken verantwoordelijkheden tussen gemeenten, waterschappen en het Rijk
534 duidelijker, vooral bij het beheer en onderhoud van kunstwerken zoals sluizen en
535 gemalen.

536 **6. DE VERVUILER BETAALT EN WIE** 537 **PROFITEERT DRAAGT MEER BIJ**

538 **6.1. Eerlijk en betaalbaar waterbeleid**

539 Een veilig en toekomstgericht waterbeleid is ook sociaal rechtvaardig. Wateroverlast,
540 hitte en slechte waterkwaliteit treffen vaak juist de meest kwetsbare wijken en
541 gebieden. Daarom houden waterschappen bij investeringen in klimaatadaptatie
542 nadrukkelijk rekening met deze plekken. Dat vraagt om solidariteit tussen mensen en
543 gebieden, nu en in de toekomst.

544 De kosten van waterbeheer stijgen de komende jaren sterk. Klimaatverandering,
545 bodemdaling, vervuiling en natuurherstel vragen grote investeringen. Het is
546 belangrijk dat deze lasten eerlijk worden verdeeld en dat water betaalbaar blijft voor
547 iedereen.

548 **6.2. Naar een eerlijker belastingstelsel**

549 Het huidige belastingstelsel kan eerlijker. Huishoudens en kleine gebruikers dragen
550 in veel gevallen relatief veel bij, terwijl grote vervuilers en intensieve watergebruikers
551 niet altijd in verhouding betalen. Bovendien prikkelt het systeem nog onvoldoende tot
552 duurzaam gedrag.

553 Daarom koppelen we vervuiling, gebruik en profijt directer aan wat mensen en
554 bedrijven betalen.

555 **6.3. Onze keuzes**

556 **6.3.1 De vervuiler betaalt**

557 Wie schadelijke stoffen in het water brengt, betaalt meer voor de schade die dat
558 veroorzaakt. Dat geldt voor stoffen zoals PFAS, stikstof, pesticiden en andere
559 microverontreinigingen.

560 We maken de vervuilingshheffing eerlijker en scherper:

- 561 • bedrijven met hogere en schadelijkere lozingen betalen meer
- 562 • voor moeilijk afbreekbare stoffen gelden extra heffingen
- 563 • waar nodig stellen we strengere eisen aan lozingen

564 **6.3.2 De gebruiker betaalt naar gebruik en impact**

565 Wie structureel veel water gebruikt, betaalt naar gebruik én naar de impact op het
566 watersysteem. Dit sluit aan bij de keuzes die we maken in het verdelen van water in
567 tijden van schaarste.

- 568 We voeren een tariefstructuur in waarin:
569 • klein gebruik betaalbaar blijft
570 • grootverbruik zwaarder wordt belast
571 • ruimte blijft voor maatwerk bij vitale processen

572 **6.3.3 Bijdragen aan schoon water loont**

573 Wie bijdraagt aan schoon water en een gezond watersysteem, wordt beloond.

574 Dat geldt bijvoorbeeld voor:

- 575 • hergebruik van water
576 • infiltratie en water vasthouden
577 • natuurvriendelijk beheer

578 We belonen deze maatregelen met korting, beloningen of gerichte ondersteuning.

579 **6.3.4 Betaalbaarheid en kwijtschelding**

580 Waterschapsbelasting moet betaalbaar zijn voor iedereen. Wie het financieel moeilijk
581 heeft, moet kunnen rekenen op kwijtschelding.

582 Wij kiezen voor één duidelijke norm: een kwijtscheldingsdrempel van 130% van de
583 bijstandsnorm.

584 We maken de uitvoering eenvoudiger:

- 585 • automatische aansluiting op gemeentelijke kwijtschelding
586 • geen dubbele formulieren
587 • geen extra drempels

588 Zo komt kwijtschelding terecht bij de mensen die er recht op hebben.

589 **6.3.5 Eerlijkere verdeling tussen huishoudens en bedrijven**

590 Door stijgende WOZ-waarden betalen huishoudens een steeds groter deel van de
591 waterschapsbelasting. Dat is geen eerlijke verdeling.

592 Wij willen dat waterschappen meer ruimte krijgen om tarieven aan te passen, zodat
593 bedrijven een bijdrage leveren die beter past bij hun gebruik en profijt van het
594 watersysteem.

595 **6.3.6 Natuur verdient erkenning**

596 Natuurgebieden leveren belangrijke waterdiensten: ze houden water vast, filteren en
597 bufferen.

598 Daarom pleiten wij voor een nultarief voor (erkende) natuurterreinen binnen de
599 watersysteemheffing.

600 **6.3.7 Klimaatimpact meewegen in belastingen**

601 We nemen klimaatimpact mee in hoe belastingen worden bepaald, bijvoorbeeld door
602 uitstoot van CO₂, methaan en lachgas zwaarder mee te laten wegen. Activiteiten die
603 leiden tot extra uitstoot via waterbeheer, zoals bemaling of slibverwerking, belasten
604 we extra.

605 **6.3.8 Inzicht in wat je betaalt en wat het oplevert**

606 We maken zichtbaar waar belastinggeld vandaan komt en waaraan het wordt
607 besteed.

608 Inwoners zien wat hun bijdrage oplevert voor waterkwaliteit, klimaat en biodiversiteit.

609 **6.3.9 Openheid over stijgende kosten**

610 De opgaven zijn groot en vragen om duidelijke keuzes. In veel waterschappen zullen
611 tarieven de komende jaren stijgen. In sommige gevallen kan dit zelfs oplopen tot een
612 verdubbeling in vijf tot tien jaar.

613 Wij kiezen voor openheid:

- 614 • een transparante dialoog over kosten en solidariteit
- 615 • duidelijke keuzes over de verdeling van lasten
- 616 • behoud van de autonomie van het waterschap

617 **6.3.10 Investeren loont**

618 Waterschappen investeren in energiebesparing en duurzame opwek. Die
619 investeringen kosten geld, maar leveren ook opbrengsten op. Investerings die zich
620 op termijn terugverdienen, mogen niet worden tegengehouden door financiële regels.
621 Waterschappen moeten ruimte houden om daarin te investeren.

622 **6.3.11 Wie bouwt, draagt bij**

623 Nieuwe woningbouw vraagt om aanpassingen in het watersysteem. Die kosten
624 liggen nu vaak bij de belastingbetaler.

625 Dat is niet eerlijk. Wie een wateropgave veroorzaakt, moet daaraan bijdragen.
626 Gemeenten en projectontwikkelaars leveren daarom een bijdrage aan de
627 wateropgave die verstedelijking met zich meebrengt.

628 **6.3.12 Kennis en technologie hebben waarde**

629 Waterschappen ontwikkelen voortdurend nieuwe kennis en technologie. Die kennis is
630 ook buiten het waterschap van waarde.

631 Wij willen dat waterschappen die waarde benutten door kennis en technologie om te
632 zetten in producten en diensten, en daar actief een eerlijke vergoeding voor te
633 vragen.

634 **7. NATUUR EN BIODIVERSITEIT ALS BASIS** 635 **VOOR EEN STERK WATERSYSTEEM**

636 **7.1. Natuur als oplossing, niet als bijzaak**

637 Een gezond watersysteem kan niet zonder een gezonde natuur. Biodiversiteit,
638 waterkwaliteit en waterveiligheid hangen direct met elkaar samen. Verdwijnt natuur,
639 dan verliest het watersysteem zijn veerkracht.

640 Wij behandelen natuur niet als sluitpost, maar als onderdeel van de oplossing.
641 Natuur houdt water vast, zuivert het en vangt extremen op. Investeren in natuur
642 levert vaak meer op, kost op de lange termijn minder en versterkt tegelijk
643 waterkwaliteit, biodiversiteit en landschap.

644 **7.2. Werken met natuurlijke systemen**

645 Wij maken natuurlijke processen leidend in het watersysteem. Dat betekent dat we
646 water en bodem meer ruimte geven en het gebruik daarop aanpassen.

647 Nederland verandert. Verzilting neemt toe en ecosystemen veranderen mee. Dat
648 vraagt om keuzes in waterbeheer en natuurontwikkeling die passen bij het gebied en
649 de lange termijn.

650 **7.3. Onze keuzes**

651 **7.3.1 Natuur als fundament van waterbeheer**

652 We versterken natuur als basis van het watersysteem. We leggen natuurvriendelijke
653 oevers aan en herstellen ze, ontwikkelen wetlands en overgangsgebieden en
654 beheren watergangen en dijken ecologisch. Daarmee vergroten we de veerkracht
655 van het watersysteem en verbeteren we de waterkwaliteit en biodiversiteit.

656 **7.3.2 Ruimte voor water en natuur**

657 We geven water en natuur meer ruimte, juist op plekken waar dat het meeste effect
658 heeft. We richten bufferzones in rond kwetsbare natuurgebieden, combineren
659 waterberging met natuurontwikkeling en verbinden natuurgebieden beter met elkaar.

660 **7.3.3 Natuur meenemen in beheer en inrichting**

661 We maken natuurinclusief werken de norm bij inrichting en beheer van het
662 watersysteem. We combineren waterbeheer, biodiversiteit en landschap en kiezen
663 voor oplossingen die meerdere doelen tegelijk dienen. Alleen als het echt niet anders
664 kan, passen we technische oplossingen toe.

665 **7.3.4 Omgaan met zoet en zout water**

666 We maken bewuste keuzes in hoe we omgaan met zoet en zout water:

- 667 • we beschermen zoet water waar dat nodig is
- 668 • we passen gebruik aan waar verzilting optreedt
- 669 • we benutten kansen voor brakke natuur waar dat past

670 Zo voorkomen we schijnoplossingen en bouwen we aan een toekomstbestendig
671 watersysteem.

672 **7.3.5 Aanpak van vervuiling en exoten**

673 We verminderen de druk op de natuur door vervuiling en verstoring actief aan te
674 pakken. We bestrijden invasieve exoten, zoals de Japanse duizendknoop en de
675 Amerikaanse rivierkreeft, die de waterkwaliteit en biodiversiteit onder druk zetten.
676 Daarnaast pakken we vervuiling aan bij de bron en herstellen we de ecologische
677 balans in water.

678 **7.3.6 Samenwerken met boeren en grondeigenaren**

679 We werken samen met boeren en grondeigenaren aan een watersysteem in balans.
680 We ondersteunen natuurinclusief en extensiever gebruik van land, bijvoorbeeld via
681 agrarisch natuurbeheer, en belonen bijdragen aan waterkwaliteit en biodiversiteit.
682 Tegelijk maken we duidelijke afspraken over wat nodig is om het watersysteem
683 toekomstbestendig te maken.

684 **7.3.7 Oplossingen die met de natuur werken**

685 We kiezen waar mogelijk voor oplossingen die met de natuur werken, zoals
686 natuurlijke waterberging, herstel van de sponswerking van bodem en landschap en
687 inzet van vegetatie, bijvoorbeeld op dijken en langs watergangen. Deze oplossingen
688 zijn robuust, werken op lange termijn beter en versterken natuur en landschap.

689 **8. WATERBEWUSTZIJN EN BETROKKENHEID IN** 690 **DE SAMENLEVING**

691 **8.1. Water raakt iedereen**

692 Water houdt zich niet aan grenzen. Het stroomt door steden en dorpen, door regio's
693 en landen. Wat we vandaag doen, heeft direct gevolgen voor morgen.

694 Nederland ligt in de kwetsbare delta van Noordwest-Europa. Dat maakt ons gevoelig
695 voor zeespiegelstijging, bodemdaling, verzilting, droogte en wateroverlast. Ook
696 minder zichtbare problemen, zoals funderingsschade, nemen toe en raken inwoners
697 direct.

698 Waterbeheer vraagt ook om betrokkenheid van inwoners, boeren en bedrijven. Alleen
699 samen houden we het watersysteem toekomstbestendig.

700 **8.2. Waterbewustzijn als voorwaarde**

701 Zonder waterbewustzijn is goed waterbeheer niet mogelijk. Wie begrijpt hoe het
702 watersysteem werkt en wat er op het spel staat, maakt andere keuzes in het
703 dagelijks leven, in de inrichting van de ruimte en in de omgang met water.

704 Daarom maken wij zichtbaar wat water betekent en wat ons werk daaraan bijdraagt.
705 We laten zien voor welke opgaven we staan, welke keuzes nodig zijn en wat dat
706 betekent voor de leefomgeving van mensen.

707 **8.3. Onze keuzes**

708 **8.3.1 Waterbewustzijn zichtbaar vergroten**

709 We vergroten het waterbewustzijn door zichtbaar te maken wat we doen en waar we
710 voor staan. We betrekken inwoners bij opgaven en dilemma's en maken duidelijk
711 welke keuzes nodig zijn voor de toekomst.

712 **8.3.2 Jongeren betrekken bij waterbeheer**

713 We betrekken jongeren actief bij waterbeheer, bijvoorbeeld via onderwijs, stages en
714 jongerenpanels. Zo maken we beleid samen met jongeren, over hun toekomst.

715 **8.3.3 Water en natuur toegankelijk maken**

716 We maken water en natuur beter toegankelijk om recreatie en verwondering te
717 bevorderen. Dit doen we voor iedereen want iedereen mag van water genieten.
718 Iedereen moet daarvan kunnen genieten.

719 Tegelijk spreken we iedereen aan op zorgvuldig gebruik van water, natuur en
720 voorzieningen.

721 **8.3.4 Watererfgoed zichtbaar maken**

722 We maken watererfgoed en watergeschiedenis zichtbaar. Daarmee laten we zien
723 hoe waterbeheer Nederland heeft gevormd en versterken we het waterbewustzijn.

724 **8.3.5 Samenwerken over grenzen heen**

725 Water stopt niet bij landsgrenzen. We delen kennis en ervaring met
726 waterorganisaties in andere landen en werken samen met internationale partners.
727 We dragen bij aan herstel van waterinfrastructuur na natuurrampen of conflicten en
728 versterken de samenwerking binnen Europa.

729 **8.3.6 Ondersteunen bij subsidies en initiatieven**

730 We helpen inwoners en ondernemers bij het benutten van nationale en Europese
731 subsidies die bijdragen aan waterdoelen. We ondersteunen initiatieven uit de
732 samenleving met kennis, middelen en begeleiding.

733 **8.3.7 Ruimte voor initiatieven uit de samenleving**

734 We geven ruimte aan initiatieven van inwoners, bedrijven en maatschappelijke
735 organisaties. Met instrumenten zoals Right to Challenge kunnen zij zelf taken en
736 initiatieven in het waterbeheer oppakken.

737 **8.3.8 Funderingsschade aanpakken**

738 Funderingsschade vormt een groeiend risico voor inwoners. We spreken het Rijk aan
739 op haar verantwoordelijkheid en dragen als waterschap bij met kennis en
740 maatregelen om schade te voorkomen en te beperken.

741 **9. STERKE DEMOCRATIE IN HET WATERSCHAP**

742 **9.1. Democratie die werkt voor inwoners**

743 Waterschappen nemen besluiten die direct invloed hebben op de leefomgeving van
744 mensen. Daarom moet het bestuur democratisch, toegankelijk en herkenbaar zijn
745 voor inwoners.

746 Inwoners moeten invloed hebben op de keuzes die worden gemaakt. Het
747 waterschapsbestuur is zichtbaar, aanspreekbaar en legt verantwoording af over zijn
748 besluiten.

749 **9.2. Heldere rol in het openbaar bestuur**

750 Waterschappen hebben een eigen, onmisbare rol in het waterbeheer. Die rol moet
751 helder blijven.

752 We werken samen met gemeenten, provincies en het Rijk, maar voorkomen dat
753 verantwoordelijkheden vervagen. Inwoners moeten weten wie waarvoor
754 verantwoordelijk is en wie aanspreekbaar is.

755 **9.3. Onze keuzes**

756 **9.3.1 Sterke democratie en eerlijke vertegenwoordiging**

757 We versterken de democratische basis van het waterschap. Het bestuur moet een
758 goede afspiegeling zijn van de samenleving.

759 Daarom zetten we in op:

- 760 • betere vertegenwoordiging van verschillende groepen in de samenleving
- 761 • het verlagen van drempels om mee te doen aan verkiezingen
- 762 • het vergroten van betrokkenheid van inwoners

763 Daarnaast versterken we de democratie binnen het waterschap, zodat besluiten
764 beter aansluiten bij de samenleving.

765 **9.3.2 Besluitvorming die zichtbaar en controleerbaar is**

766 We laten zien hoe besluiten tot stand komen en welke afwegingen daarbij worden
767 gemaakt. Inwoners moeten kunnen begrijpen wat er besloten wordt en waarom.

768 Het waterschap legt actief verantwoording af over keuzes en resultaten.

769 **9.3.3 Duidelijkheid over verantwoordelijkheden**

770 We maken verantwoordelijkheden tussen overheden duidelijker. We voorkomen
771 overlap en spreken elkaar aan op taken en bevoegdheden.

772 Voor inwoners is helder wie waarvoor verantwoordelijk is en waar zij terecht kunnen.

773 **9.3.4 Duaal bestuur en heldere rolverdeling**

774 We werken vanuit het principe van duaal bestuur. Het algemeen bestuur stelt kaders
775 en controleert, het dagelijks bestuur voert uit. Een heldere rolverdeling versterkt de
776 democratische legitimiteit, de controle op het bestuur en het vertrouwen in het
777 waterschap.

778 **9.3.5 Samenwerken zonder verantwoordelijkheid af te schuiven**

779 We werken samen waar dat nodig is, maar houden de rol van het waterschap
780 scherp. Samenwerking mag niet leiden tot het doorschuiven van
781 verantwoordelijkheden.

782 **9.3.6 Ruimte voor regionale keuzes**

783 Waterschappen werken in verschillende gebieden met verschillende opgaven.
784 Daarom geven we ruimte voor regionale keuzes, zolang de basis op orde is.

785 **9.3.7 Een bestuur dat blijft vernieuwen**

786 We blijven het waterschapsbestuur vernieuwen. We benutten nieuwe vormen van
787 participatie en digitale mogelijkheden om inwoners beter te betrekken.

788 We investeren in kennis en kwaliteit, zodat het bestuur ook in de toekomst goed blijft
789 functioneren.

790 **10. DIGITAAL WEERBARE OVERHEID**

791 **10.1. Digitale systemen zijn cruciaal voor waterbeheer**

792 Waterschappen staan voor droge voeten en schoon water. Dat vraagt om betrouw-
793 baar beheer van dijken, waterstanden en waterzuivering. Dit kan niet zonder digitale
794 systemen en data.

795 De opgaven worden groter en complexer. Klimaatverandering vraagt om betere
796 voorspellingen van extremen en hun effecten. Inwoners en bedrijven verwachten
797 tijdige informatie en dienstverlening die aansluit op hun situatie. Ook belastingen en
798 heffingen vragen om nauwkeurige en juridisch houdbare gegevens.

799 Digitale systemen en data zijn daarmee onmisbaar voor het functioneren van het
800 waterschap.

801 **10.2. Betrouwbaarheid en weerbaarheid als basis**

802 De afhankelijkheid van digitale systemen groeit. Daarom investeren we niet alleen in
803 innovatie, maar ook in betrouwbaarheid en weerbaarheid.

804 Systemen voor waterbeheer en zuivering moeten blijven functioneren, ook bij
805 storingen, cyberaanvallen of andere verstoringen. Daarvoor is sterke beveiliging
806 nodig, met betrouwbare back-ups en voldoende kennis binnen de organisatie.

807 Digitale weerbaarheid is geen bijzaak, maar een voorwaarde om onze kerntaken
808 veilig en continu uit te voeren.

809 **10.3. Onze keuzes**

810 **10.3.1 Investeren in digitale weerbaarheid en data**

811 We investeren stevig en met urgentie in een sterke digitale basis. Dat betekent dat
812 we werken aan veilige, stabiele en betrouwbare systemen en dat we digitale
813 technologie optimaal benutten.

814 **10.3.2 Data beter benutten en samenwerken**

815 We benutten data beter, ook in samenwerking met andere overheden en
816 organisaties. Dat helpt bij planvorming, beheer en crisisbeheersing.

817 **10.3.3 Aansluiten bij nationale digitalisering**

818 We sluiten aan bij de Nederlandse Digitaliseringsstrategie en dragen actief bij aan
819 verdere ontwikkeling.

820 **10.3.4 Kritische systemen altijd beschikbaar**

821 Gegevens en systemen die cruciaal zijn voor waterbeheer moeten altijd beschikbaar
822 zijn. We borgen toegankelijkheid en continuïteit.

823 We houden rekening met kwetsbaarheden, zoals afhankelijkheid van elektriciteit, ICT
824 en externe leveranciers.

825 **10.3.5 Veilig inkopen en beheren**

826 Bij de aanschaf en het beheer van systemen wegen we risico's van cyberaanvallen
827 en sabotage nadrukkelijk mee. Veiligheid en betrouwbaarheid zijn leidend bij keuzes
828 voor software en hardware.

829 **10.3.6 Minder afhankelijkheid van kwetsbare systemen**

830 We onderzoeken alternatieven voor systemen van niet-Europese leveranciers en
831 kijken waar we afhankelijkheden kunnen verminderen.

832 **10.3.7 Weerbaarheid centraal bij aanbestedingen**

833 Bij aanbestedingen van cruciale systemen laten we weerbaarheid zwaar meewegen.
834 Waar nodig verkennen we aanpassingen in regelgeving om dit beter te borgen.

835 **10.3.8 Strategie voor digitale weerbaarheid**

836 Waterschappen ontwikkelen een strategie voor digitale weerbaarheid. Daarmee
837 brengen we kwetsbaarheden in beeld en bouwen we risico's stap voor stap af.